

KUNTALAKI

Tausta ja tulkinnat

Heikki Harjula – Kari Prättälä

ALMA TALENT ■ Helsinki 2019

Tilaa Kuntalaki –Taustat ja tulkinnat Alma Talent Shopista:
shop.almatalent.fi

10., uudistettu painos

Copyright © 2019 Alma Talent Oy ja tekijät
Yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus

ISBN 978-952-14-3495-2

Kansi: Outi Pallari
Sivunvalmistus: NotePad

BALTO print
Liettua 2019

Palautte kirjasta: kustannustoimitus@almatalent.fi

Alkusanat yhdeksänteen, uudistettuun painokseen

Eduskunta hyväksyi uuden kuntalain 13.3.2015, ja tasavallan presidentti vahvisti lain 10.4.2015. Uusi laki (410/2015) tuli voimaan 1.5.2015, kesken kuntien valtuustojen toimikauden. Useita säännöksiä sovelletaan vasta 1.6.2017 lukien, jolloin vuoden 2017 huhtikuun kuntavaaleissa valitun valtuuston toimikausi alkaa. Siihen saakka noudatetaan vastaavia vuoden 1995 kuntalain säännöksiä.

Kuntalaki – Tausta ja tulkinnat -teoksella on vakiintunut asema kuntien peruslain tulkinnassa. Täysin uudistetussa kirjassa käsitellään kattavasti uuden lain sisältö ja yhteydet muuhun lainsäädäntöön, mukaan lukien EU-sääntely. Myös lain soveltamista ohjaava oikeuskäytäntö on laajasti mukana.

Kunnan toimintaa markkinoilla ja taloutta koskevat säännökset ovat tulleet jo pääosin voimaan. Valmistautuminen vuonna 2017 sovellettaviksi tuleviin uusiin säännöksiin on syytä aloittaa heti. Teos antaa lähtökohdat muun muassa luottamushenkilöorganisaation, poliittisen johtamisen, johtajasopimuksen ja sähköisen päätöksenteon uudistamiselle.

Kirja jakaantuu kahteen osaan: *johdantoon* ja *kommentaariosaan*. *Johdannossa* käsitellään laajasti kunnallisen itsehallinnon ja kunnallishallinnon perusteita ja periaatteita. Siinä annetaan järjestelmällinen kuva kunnallisoikeudesta ja kuntalaista hallinto-oikeuden erityisenä osana. *Kommentaariosassa* käydään läpi pykäläkohtaisesti lain sisältö ja pykälän soveltamiseen liittyvä oikeuskäytäntö. Pykäläkommenteissa esitetään myös ratkaisuja käytännön tulkintaongelmiin. Tarkastelua ei ole rajattu kuntalakiin silloin kun soveltamistilanteessa asiaan vaikuttaa myös muu lainsäädäntö.

Kirjan rakennetta on uudistettu. Uutta on erityisesti väliotsikoiden numerointi, joka antaa mahdollisuuden viitata täsmällisesti haluttuun kirjan kohtaan. Oikeustapaushakemistossa viitataan kirjan sivunume-

roon, jolloin tapaukset löytyvät tarvittaessa helposti. Oikeuskäytäntöä on seurattu 31.5.2015 saakka.

Lukuisat asiantuntijat Suomen Kuntaliitossa ovat lukeneet ja kommentoineet tekstiä kirjoitustyön eri vaiheissa. Lämpimät kiitokset kaikille, joiden asiantuntemukseen olemme turvautuneet. Erityiskiitoksen ansaitsee kustannustoimittajamme Taija Haapaniemi, joka on taas kerran tehnyt asiantuntevia parannuksia tekstiimme.

Kirjan kannanotoista ja kirjaan jääneistä puutteista vastaavat yksin kirjoittajat. Vaikka kirjoitustyö on jaettu, kaikkia kirjan osia on työstetty niin paljon yhdessä, että vastuumme esitetyistä kannanotoista on jakamaton.

Helsingissä kesäkuussa 2015

Heikki Harjula Kari Prättälä

Alkusanat kymmenenteen, uudistettuun painokseen

Teoksen kymmenennessä, uudistetussa painoksessa on otettu huomioon muuttunut lainsäädäntö ja uusi oikeuskäytäntö. Oikeuskäytäntöä on seurattu 30.6.2019 saakka.

Kuntalain muutoksista merkittävimmät ovat uusi 12 a luku (ns. Lex Kittilä) sekä siitä johtuvat muutokset esimerkiksi esteellisyysääntelyyn ja luottamushenkilön asemaan. Myös kuntien yhteistoiminnan ja hankintalainsäädännön suhdetta on selkiytetty ja kriisikuntakriteereitä on muutettu. Kuntalain soveltamiseen vaikuttavia uusia lakeja ovat muun muassa laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa, tilintarkastuslaki ja tietosuojalaki.

Kiitoksen ansaitsee kustannustoimittajamme Taija Haapaniemi, jonka tarkat huomiot ovat tälläkin kertaa auttaneet selkiyttämään tekstiämme.

Helsingissä elokuussa 2019

Heikki Harjula Kari Prättälä

Sisällys pääpiirteittäin

Johdanto	1
1 Kunnat ja itsehallinto	5
2 Kunta ja kuntajako	9
3 Kunnallislakien kehitys	21
4 Kuntalain valmistelu ja lain tavoitteet	29
5 Kuntalain tulkinnan ja kunnallisen päätöksenteon periaatteet	43
6 Kunnat ja perustuslaki	51
7 Kuntalain suhde muuhun lainsäädäntöön	97
8 Kunnat Euroopassa ja Euroopan unionissa.....	113
Kommentaariosa	135
I OSA YLEISET SÄÄNNÖKSET	139
1 luku. Yleiset säännökset.....	141
2 luku. Kunnan tehtävät ja järjestämisvastuu.....	161
3 luku. Valtion ja kunnan suhde.....	205
II OSA DEMOKRATIA JA VAIKUTTAMINEN	221
4 luku. Valtuusto.....	223
5 luku. Kunnan asukkaiden osallistumisoikeus.....	251
III OSA TOIMIELIMET JA JOHTAMINEN	289
6 luku. Kunnan toimielimet.....	291
7 luku. Kunnan johtaminen ja kunnanhallitus	325
8 luku. Kuntien yhteistoiminta	387
9 luku. Kunnallinen liikelaitos	449

IV OSA LUOTTAMUSHENKILÖT JA HENKILÖSTÖ	465
10 luku. Luottamushenkilöt.....	467
11 luku. Henkilöstö	555
V OSA HALLINTO	607
12 luku. Päätöksenteko- ja hallintomenettely	609
12 a luku. Poikkeuksellisissa hallinnollisissa vaikeuksissa olevaa kuntaa koskeva selvitysmenettely	731
VI OSA TALOUS	739
13 luku. Kunnan talous.....	741
14 luku. Hallinnon ja talouden tarkastus.....	805
VII OSA ERINÄISET SÄÄNNÖKSET	843
15 luku. Kunnan toiminta markkinoilla.....	845
16 luku. Oikaisuvaatimus ja kunnallisvalitus	893
17 luku. Voimaantulo	985

Sisälllys

Alkusanat kymmenenteen, uudistettuun painokseen.....	V
Lyhenteet	XLV
JOHDANTO	1
1 Kunnat ja itsehallinto	5
2 Kunta ja kuntajako	9
2.1 Kuntarakenteen uudistaminen	9
2.2 Kuntajaon muuttamisen edellytykset	14
2.3 Kuntajaon muutoksen vireillepano ja valmistelu	15
2.4 Kuntajaon muutoksesta päättäminen	16
2.5 Kuntavaalit tai yhdistetty valtuusto	19
2.6 Muutoksenhaku.....	20
3 Kunnallislakien kehitys	21
3.1 Kunnallislait ennen vuoden 1976 lakia	21
3.2 Vuoden 1976 kunnallislaki	22
3.3 Vuoden 1995 kuntalaki	24
4 Kuntalain valmistelu ja lain tavoitteet.....	29
4.1 Kuntalain valmistelu	29
4.1.1 Parlamentaarinen komitea?	29
4.1.2 Uusi hallitusohjelma ja kuntalain valmistelu.....	30
4.1.3 Esitysluonnoksesta annetut lausunnot	32

4.1.4	Kuntalain eduskuntakäsittely.....	35
4.2	Kuntalain uudistamisen tavoitteet ja lain voimaantulo.....	36
4.2.1	Kuntien toiminnan ja toimintaympäristön muutokset.....	36
4.2.2	Keskeiset tavoitteet.....	39
4.2.3	Kuntalain voimaantulo ja siirtymäsäännökset ..	40
4.2.4	Kuntalakiin tehdyt muutokset	41
5	Kuntalain tulkinnan ja kunnallisen päätöksenteon periaatteet.....	43
5.1	Kunnallisoikeuden yleiset periaatteet.....	43
5.2	Hyvän hallinnon perusteet.....	46
5.3	Yleiset tulkintasäännöt	49
6	Kunnat ja perustuslaki	51
6.1	Kuntaa koskevat Suomen perustuslain säännökset....	51
6.1.1	Kunnallinen itsehallinto (121 §)	51
6.1.2	Kansanvaltaisuus- ja oikeusvaltioperiaate (2 §)..	52
6.2	Muut perustuslain säännökset.....	53
6.3	Perustuslainmukaisuuden valvonta.....	54
6.4	Kuntien itsehallinnon perustuslainsuoja.....	56
6.4.1	Tulkintalinjan kehitys.....	56
6.4.2	Kunnallishallinnon keskeiset ominaispiirteet....	57
6.4.3	Valtuusto ja kunnan muu hallinto	59
6.4.4	Kuntarakenne ja perustuslaki	61
6.4.5	Kuntien yhteistoiminta ja kansanvaltaisuusperiaate	65
6.4.6	Viranhaltijaorganisaatio.....	71
6.4.7	Kunnalle annetaan tehtävät lailla	72
6.4.8	Rahoitusperiaate	74
6.4.9	Kunnan oikeus päättää taloudestaan ja verotusoikeus	79
6.4.10	Kunnan itsenäisyys suhteessa valtioon	84
6.4.11	Kunnallishallinnon kokeilut.....	86
6.4.12	Kunnallishallinto poikkeusoloissa	88
6.5	Perusoikeudet ja kunnallishallinto.....	89
6.5.1	Kunnan tehtävät ja perusoikeudet	89

6.5.2	Taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset perusoikeudet (ns. TSS-oikeudet).....	90
6.5.3	Yhdenvertaisuus (perustuslain 6 §).....	92
6.5.4	Sananvapaus (perustuslain 12 §)	94
6.5.5	Äänioikeus ja oikeus osallistua kuntien hallintoon (perustuslain 14 §)	94
6.5.6	Kieliryhmien yhtäläiset tarpeet (perustuslain 17 §).....	94
6.5.7	Hyvä hallinto (perustuslain 21 §).....	95
7	Kuntalain suhde muuhun lainsäädäntöön	97
7.1	Kuntaa koskevien säännösten antaminen	97
7.1.1	Lailla säädettävät asiat.....	97
7.1.2	Asetuksenantovaltuus	98
7.1.3	Asetusta alemmanasteiset normit.....	98
7.1.4	Kunnan säädösvalta.....	99
7.2	Kuntalaki kunnallishallinnon peruslakina	102
7.3	Poikkeaminen kuntalaista	103
7.4	Kuntalain suhde muihin kuntia koskeviin säädöksiin	104
7.4.1	Kansainvälinen sääntely.....	105
7.4.2	Kunnan perustuslaillinen asema	105
7.4.3	Hallinnon yleissäädökset.....	105
7.4.4	Yleinen kunnallisoikeus ja erityislait	107
7.4.5	Kuntaa oikeushenkilönä ja yksityisoikeudellisena toimijana koskeva lainsäädäntö.....	109
7.5	Oikeuskäytäntö oikeuslähteenä.....	110
8	Kunnat Euroopassa ja Euroopan unionissa	113
8.1	Eurooppalainen kunta ja pohjoismainen kunta	113
8.2	Kunnallishallinnon järjestelmät.....	114
8.3	Kunnallishallinnon rakenteet uudistuvat.....	116
8.4	Eurooppaoikeus ja eurooppalainen kunnallisoikeus..	118
8.5	Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirja	120
8.6	Muut kansainväliset sopimukset.....	123
8.7	Kunnat ja kuntalait Pohjoismaissa.....	125
8.7.1	Kunnat ja kuntarakenne Pohjoismaissa.....	125

8.7.2	Kunnallisen itsehallinnon perustuslainsuoja.....	127
8.7.3	Kuntalait.....	127
8.7.4	Kunnan hallinto ja johtaminen	129
8.7.5	Kunnanosan toimielimet	132
8.7.6	Taloudenhoito ja tilintarkastus	132
8.7.7	Kunnallisvalitus ja yleinen valtionvalvonta.....	133
8.7.8	Pohjoismaiset vaikutteet kuntalaissa	134
KOMMENTAARIOSA.....		135
I OSA Yleiset säännökset		139
1 luku. Yleiset säännökset.....		141
1 §	Lain tarkoitus	141
1	Kuntalain tarkoitus (1 mom.).....	141
2	Kunnan toiminta-ajatus (2 mom.)	142
2 §	Soveltamisala	144
3 §	Kunnan jäsen.....	145
1	Kunnan jäsen.....	145
2	Kunnan asukas (1 kohta)	146
2.1	Kotikuntalain mukainen kotikunta.....	146
2.2	Kotikunnan määräytyminen (kotikuntalain 2–6 §).....	147
2.3	Menettely kotikunta-asioissa	149
3	Yhteisö, laitos tai säätiö (2 kohta).....	150
4	Kiinteistön omistaminen tai hallitseminen (3 kohta)	151
4 §	Kunnan nimi	151
1	Kunnan nimi (1 mom.)	151
2	Kaupunki-nimitys (2 mom.).....	152
5 §	Kunnanvaakuna.....	153
6 §	Kuntakonserni ja kunnan toiminta	156
1	Kunnan hallinnon sääntelystä kunnan toiminnan ja kuntakonsernin sääntelyyn	156
2	Kuntakonserni (1 mom.).....	157
3	Kunnan toiminta (2 mom.).....	159

2 luku. Kunnan tehtävät ja järjestämismvastuu	161
7 § Kunnan tehtävät	161
1 Kunnan toimiala ja tehtävät (1 mom.)	161
2 Yleisen toimialan määräytymisen periaatteet	163
2.1 Yleishyödyllisyys	164
2.2 Tehtävän paikallisuus	165
2.3 Yhdenvertaisuus – yksityisen tukemisen kielto	167
2.4 Hallinnon toissijaisuus ja työnjako muiden viranomaisten kanssa	174
3 Elinkeinotoiminta ja sen tukeminen	176
3.1 Kunnan toimialasäännöksen suhde kuntalain muihin säännöksiin ja muuhun lainsäädäntöön	176
3.2 Elinkeinotoiminnan harjoittaminen ja siihen osallistuminen.....	177
3.3 Yrityksille annettava tuki	181
3.4 Yrityspalveluyhtiöt ja riskisijoitustoiminta..	182
4 Kansainvälinen toiminta.....	184
5 Puoluetoiminnan tukeminen	188
6 Avustukset yksityisille ja yhteisöille.....	188
7 Eriyistoimiala (1 mom.).....	192
8 Lakisäätteen yhteistoiminta (1 mom.)	193
9 Toimeksiantotehtävät (2 mom.).....	193
8 § Kunnan järjestämismvastuu	195
1 Järjestämismvastuu ja palvelujen tuottaminen.....	195
2 Kunnan lakisäätiset tehtävät.....	196
3 Kunnan järjestämismvastuu (1 mom.).....	198
4 Järjestämismvastuun sisältö (2 mom.).....	198
9 § Palvelujen tuottaminen	200
1 Palvelujen tuottaminen ja hankinta (1 mom.)....	201
2 Julkinen hallintotehtävä (2 mom.).....	201
3 Järjestämismvastuu ja palvelut (3 mom.).....	203
3 luku. Valtion ja kunnan suhde	205
10 § Kuntien seuranta ja laillisuusvalvonta.....	205
1 Valtion ja kunnan suhteen sääntelystä.....	206

2	Valtiovarainministeriön seuranta	206
3	Aluehallintovirastolle tehtävät kantelut	207
4	Ohjaus ja valvonta erityislaeissa.....	208
5	Peruspalvelujen saatavuuden arviointi.....	210
6	Pakkokeinot	210
11 §	Valtion ja kuntien neuvottelumenettely	211
12 §	Kuntatalousohjelma	213
1	Järjestelyasiakirjasta peruspalveluohjelmaan.....	213
2	Julkisen talouden suunnitelma ja kuntatalousohjelma	215
2.1	Julkisen talouden suunnitelma	215
2.2	Kuntatalousohjelma (1 mom.).....	216
2.3	Kuntatalousohjelman sisältö (2 ja 3 mom.)	216
2.4	Arvio kuntatalouden kehityksestä (4 mom.)	218
2.5	Kuntatalousohjelman valmistelu (5 mom.)	218
13 §	Kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunta.....	218

II OSA Demokratia ja vaikuttaminen 221

4 luku. Valtuusto	223
14 § Valtuuston tehtävät.....	223
1 Kunnan päätösvallan käyttäminen	223
2 valtuuston tehtävät.....	225
3 Kuntastrategia (2 mom. 1 kohta)	226
4 Hallintosääntö (2 mom. 2 kohta)	226
5 Hallintosäännön sitovuus ja voimaantulo	228
6 Talous ja rahoitus (2 mom. 4, 6, 7 ja 8 kohdat) .	229
7 Omistajaohjauksen periaatteet ja konserniohje (2 mom. 4 kohta)	232
8 Liikelaitoksen tavoitteet (2 mom. 5 kohta)	233
9 Takaussitoumukset ja muut vakuudet (2 mom. 9 kohta)	234
10 Toimielimen jäsenten ja tilintarkastajien valinta, tilinpäätös ja vastuuvapaus (2 mom. 10, 12 ja 13 kohdat).....	234

	11	Luottamus henkilön taloudelliset etuudet (2 mom. 11 kohta)	235
	12	Muut valtuuston päätettävät asiat (2 mom. 14 kohta)	235
15 §		Kuntavaalit	236
	1	Kuntavaaleja koskevat säännökset	236
	2	Valtuutetut ja varavaltuutetut (1 mom.)	237
	3	Kuntavaalit (2 ja 3 mom.)	237
16 §		Valtuutettujen lukumäärä	240
	1	Valtuutettujen lukumäärä (1 ja 3 mom.)	240
	2	Valtuuston päätös valtuutettujen lukumäärästä (2 mom.)	241
17 §		Varavaltuutetut	242
	1	Varavaltuutettujen määrä (1 ja 3 mom.)	242
	2	Varavaltuutetun tulo valtuutetun sijaan (2 mom.)	243
	3	Vaalikelpoisuuden menetys	244
	4	Toimesta vapauttaminen	244
	5	Tilapäinen este ja esteellisyys	245
	6	Uudet varavaltuutetut	245
18 §		Puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat	246
	1	Puheenjohtajan ja varapuheenjohtajien valinta ja asema	246
	2	Sama henkilö valtuuston ja kunnanhallituksen puheenjohtajana	247
19 §		Valtuustoryhmä ja sen toiminnan tukeminen	248
	1	Valtuustoryhmää koskeva sääntely (1 mom.)	248
	2	Valtuustoryhmien toiminnan tukeminen (2 mom.)	249
5 luku. Kunnan asukkaiden osallistumisoikeus		251
20 §		Äänioikeus kuntavaaleissa	251
	1	Äänioikeussääntelyn kehitys	252
	2	Äänioikeus kuntavaaleissa (1 mom.)	253
	3	Kansainvälisen järjestön palveluksessa olevan äänioikeus (2 mom.)	253
	4	Äänioikeusrekisteri	254

21 §	Äänestysoikeus kunnallisessa kansanäänestyksessä..	254
22 §	Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet	255
1	Asukkaiden suora osallistuminen ja vaikuttaminen	255
2	Valtuuston vastuu suoran demokratian edellytyksistä (1 mom.)	256
3	Suoran demokratian keinot (2 mom.)	257
3.1	Keskustelutilaisuudet ja kuntalaisraadit (1 kohta)	257
3.2	Asukkaiden ja muiden palvelujen käyttäjien mielipiteiden selvittäminen (2 kohta)	258
3.3	Palvelujen käyttäjien valinta kunnan toimielimeen (3 kohta)	259
3.4	Osallistuminen kunnan talouden suunnitteluun (4 kohta)	259
3.5	Palvelujen suunnittelu (5 kohta)	259
3.6	Suunnittelun ja valmistelun tukeminen (6 kohta)	259
23 §	Aloiteoikeus	260
1	Kunnan asukkaan ja palvelun käyttäjän aloiteoikeus (1 mom.)	260
2	Aloitteen käsittely (1 mom.)	262
3	Aloitteen ottaminen määräajassa käsiteltäväksi (2 mom.)	262
4	Palvelun käyttäjän aloiteoikeus (3 mom.)	263
5	Valtuuston tietoon saatettavat aloitteet (4 mom.)	263
6	Palvelualoite	263
24 §	Kunnallinen kansanäänestys	264
1	Kansanäänestystä koskevat säännökset aiemmissä kunnallislajeissa	264
2	Mistä asioista kansanäänestys voidaan toimittaa? (1 mom.)	265
3	Kansanäänestys on neuvoa-antava (2 mom.)	265
4	Valituskielto (1 mom.)	266
5	Kansanäänestys kunnan osa-alueella (3 mom.) ..	267
6	Äänestysperiaatteet ja -menettely (4 mom.)	267

25 §	Kansanäänestysaloite.....	268
26 §	Nuorisovaltuusto	269
	1 Vaikuttamistoimielimet	269
	2 Nuorisovaltuuston asettaminen (1 mom.).....	270
	3 Nuorisovaltuuston tehtävät (2 mom.)	271
	4 Nuorisolaki (3 mom.)	272
27 §	Vanhusneuvosto.....	272
	1 Vanhusneuvoston asettaminen (1 mom.)	272
	2 Vanhusneuvoston tehtävät (2 mom.).....	273
28 §	Vammaisneuvosto	273
	1 Vammaisneuvoston asettaminen (1 mom.).....	274
	2 Vammaisneuvoston tehtävät (2 mom.).....	274
29 §	Viestintä	275
	1 Julkisuusperiaate ja tiedottaminen.....	275
	2 Kunnan tiedottamisvelvollisuus (1 mom.).....	276
	3 Tiedot valmistelusta (2 mom.)	278
	4 Selkeä ja ymmärrettävä kieli (3 mom.).....	279
	5 Vaikuttamismahdollisuuksien varaaminen (hallintolain 41 §).....	279
	6 Asiakirjajulkisuus	282
	6.1 Julkisuuslainsäädäntö	282
	6.2 Julkisuus lähtökohtana	283
	6.3 Viranomaisen ja viranomaisen asiakirja ...	284
	6.4 Asiakirjan julkiseksitulo	285
	6.5 Oikeus saada tieto asiakirjasta.....	286
	6.6 Hyvää tiedonhallintatapaa koskevat velvoitteet	287
	6.7 Salassa pidettävät asiakirjat ja salassa pidettävän tiedon luovuttaminen.....	287

III OSA Toimielimet ja johtaminen..... 289

6 luku. Kunnan toimielimet	291
30 § Kunnan toimielimet	291
1 Kunnan toimielimet (1 ja 2 mom.).....	292
2 Valtuusto, kunnanhallitus ja tarkastuslautakunta	293

	3	Lautakunnat ja valiokunnat	293
	4	Johtokunnat ja toimikunnat.....	295
	5	Jaostot (2 ja 4 mom.)	296
	6	Kaksikielisen kunnan opetustoimen hallinto (3 mom.).....	296
31 §		Toimielinten kokoonpano.....	298
	1	Toimielinten jäsenten lukumäärä.....	299
	2	Valiokuntamalli (1 mom. 1 kohta)	299
	3	Puheenjohtajamalli (1 mom. 2 kohta).....	301
	4	Johtokunnan erityispiirteet (1 mom. 3 ja 4 kohta)	301
	5	Kaksikielisen kunnan toimielimet (1 mom. 5 kohta).....	302
	6	Jaoston jäsenet (2 mom.).....	303
	7	Varajäsenet (3 mom.).....	303
	8	Naisten ja miesten tasa-arvo (4 mom.).....	303
	8.1	Kunnalliset toimielimet (tasa-arvolain 4a §).....	303
	8.2	Sukupuolikiintiöstä poikkeaminen.....	305
	8.3	Valintamenettely	307
	8.4	Kuntaenemmistöiset yhtiöt	308
32 §		Toimielimen jäsenten toimikausi ja valitseminen ...	310
	1	Toimikausi (1 mom.).....	311
	2	Valinta-ajankohta (2 mom.)	311
33 §		Toimielimen puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat ..	312
	1	Puheenjohtajan ja varapuheenjohtajien valinta (1 mom.).....	312
	2	Päätöiset ja osa-aikaiset luottamushenkilöt (2 mom.).....	313
34 §		Luottamushenkilöiden erottaminen kesken toimikauden	313
	1	Ns. sovellettu parlamentarismi	314
	2	Valtuuston epäluottamus toimielimen jäsenille (1 mom.).....	314
	3	Puheenjohtajiston erottaminen (2 mom.).....	315
	4	Pormestarin ja apulaispormestarin erottaminen (3 mom.).....	316

	5	Erottamisen vireilletulo, valmistelu ja uusien jäsenten valitseminen	316
35 §		Tilapäinen valiokunta	318
	1	Tilapäisen valiokunnan asettaminen (1, 2 ja 4 mom.)	318
	2	Tilapäisen valiokunnan ja kunnanhallituksen valmistelun yhteensovittaminen (3 mom.)	321
	3	Tilapäisen valiokunnan työskentely	321
36 §		Alueellinen toimielin	322
	1	Alueellisen toimielimen asettaminen (1 mom.) ..	322
	2	Alueellisen toimielimen tehtävät (2 ja 3 mom.) ..	323

7 luku. Kunnan johtaminen ja kunnanhallitus..... 325

37 §		Kuntastrategia.....	326
	1	Kuntastrategia kunnan johtamisessa.....	326
	2	Kuntastrategian lakisääteisyys ja sisältö (1 mom.).....	328
	3	Kuntastrategian osat (2 mom.)	329
	4	Kytkeä talousarvioon ja valtuustokauteen (3 mom.).....	330
38 §		Kunnan johtaminen.....	331
	1	Kunnan johtamisen kokonaisuus.....	331
	2	Kuntaa johdetaan kuntastrategian mukaisesti (1 mom.).....	332
	3	Kunnanhallitus johtaa kunnan toimintaa, hallintoa ja taloutta (2 mom.).....	332
	4	Kunnanjohtaja ja pormestari (3 mom.)	333
	4.1	Kunnan ammatillinen johtaminen aiemmissa kuntalaeissa	333
	4.2	Kunnanjohtaja ja pormestari kuntalaissa ...	334
39 §		Kunnanhallituksen tehtävät	335
	1	Kunnanhallituksen asema ja tehtävät.....	335
	2	Kunnan hallinto ja taloudenhoito (1 kohta)	335
	3	Valtuuston päätösten valmistelu, täytäntöönpano ja laillisuuden valvonta (2 kohta)	336

4	Kunnan edun valvominen ja puhevallan käyttäminen (3 kohta)	336
5	Henkilöstöpolitiikasta vastaaminen (4 kohta) ...	338
6	Kunnan toiminnan yhteensovittaminen ja omistajaohjaus (5 ja 6 kohta)	339
7	Sisäinen valvonta ja riskienhallinnan järjestäminen (7 kohta)	340
8	Oikeustoimen sitovuus.....	342
40 §	Kunnanhallituksen puheenjohtaja.....	344
1	Poliittinen ja ammatillinen johtaminen	344
2	Kunnanhallituksen puheenjohtajan asema	345
41 §	Kunnanjohtaja.....	346
1	Kunnan johtaminen kuntalaisa.....	347
2	Toistaiseksi tai määräajaksi valittu kunnanjohtaja (1 mom.)	348
3	Kunnanjohtajan vaali (2 mom.)	349
4	Kunnan puhevallan käyttö ja tietojensaantioikeus (3 mom.)	352
5	Pormestarijärjestelmään siirtyminen (4 mom.)..	353
6	Kuntalain muut säännökset kunnanjohtajasta...	353
7	Apulaiskunnanjohtajan asema.....	354
42 §	Johtajasopimus	354
1	Johtajasopimukset.....	354
2	Johtajasopimuksen sisältö (1 ja 2 mom.)	356
3	Erokorvaus (3 mom.).....	357
43 §	Kunnanjohtajan irtisanominen tai siirtäminen muihin tehtäviin	358
1	Irtisanomissäännöksen tausta.....	358
2	Irtisanomisperusteet	359
3	Irtisanomismenettely	363
44 §	Pormestari.....	365
1	Pormestarijohtamisen vaihtoehdot.....	365
2	Suomalainen pormestarimalli.....	367
3	Pormestarin kelpoisuus (2 mom.)	368
4	Pormestarin toimikausi (3 mom.)	369
5	Pormestarin vaali (4 mom.).....	370

6	Kunnan puhevallan käyttö ja tietojensaantioikeus (5 mom.)	370
45 §	Apulaispormestari	371
46 §	Omistajaohjaus	371
1	Omistajaohjauksen käsite (1 mom.)	371
2	Omistajaohjauksen keinot (2 mom.)	373
47 §	Kunnan tytäryhteisöjen toiminta ja konserniohje... ..	376
1	Tytäryhteisöön kohdistuva omistajaohjaus (1 mom.)	377
2	Tytäryhteisön hallituksen kokoonpano (2 mom.)	378
3	Konserniohje	379
3.1	Konserniohje omistajaohjauksen välineenä (3 mom.)	379
3.2	Konserniohjeen sisältö (4 mom.)	381
48 §	Konsernijohto	385
1	Konsernijohto (1 mom.)	385
2	Konsernijohtoon tehtävät (2 mom.)	385
8 luku. Kuntien yhteistoiminta		387
49 §	Yhteistoiminnan muodot	387
1	Julkisoikeudellinen ja yksityisoikeudellinen yhteistoiminta	387
2	Kuntalain mukaiset yhteistoiminnan muodot (2 mom.)	390
3	Lakisääteinen yhteistoiminta	391
50 §	Yhteistoiminnan suhde julkisista hankinoista annettuun lakiin	394
1	Hankintasopimus ja sidosyksikkö	394
2	Kuntien yhteistoiminta ja hankinnat	396
51 §	Yhteinen toimielin	398
1	Vastuukuntamalli (1 mom.)	398
2	Jäsenten valinta (2 mom.)	399
52 §	Sopimus yhteisestä toimielimestä	400
53 §	Yhteinen virka	403
54 §	Sopimus viranomaistehtävän hoitamisesta	403

55 §	Kuntayhtymä.....	405
1	Sääntelyn kehitys.....	405
2	Pakollinen jäsenyys kuntayhtymässä.....	407
3	Maakuntien liitot.....	408
4	Kuntayhtymän perustaminen (1 mom.).....	409
4.1	Perussopimus.....	409
4.2	Kuntayhtymän oikeustoimikelpoisuus (2 mom.).....	410
4.3	Liikelaitoskuntayhtymä (3 mom.).....	410
56 §	Kuntayhtymän perussopimus.....	411
1	Perussopimus.....	412
2	Kuntayhtymän nimi, kotipaikka, tehtävät ja jäsenkunnat (1 kohta).....	412
3	Kuntayhtymän tehtävät (2 kohta).....	412
4	Ylimmän toimielimen jäsenmäärä ja äänivallan perusteet (3 kohta).....	413
5	Kuntayhtymän muut toimielimet (4 ja 5 kohta).....	416
6	Kuntayhtymän rahoitus ja talous (6 kohta).....	416
7	Hallinnon ja talouden tarkastus (7 kohta).....	417
8	Jäsenkuntien asema jäsenkunnan erotessa (8 kohta).....	418
9	Kuntayhtymän purkaminen ja loppuselvitys (9 kohta).....	418
10	kuntayhtymän alijäämän kattaminen (10 kohta).....	420
11	Talouden ja toiminnan seurantajärjestelmä ja raportointi jäsenkunnille (11 kohta).....	421
12	Toimielimen jäsenet jäsenkuntien valtuutettuja (2 mom.).....	421
13	Määräenemmistö (2 mom.).....	422
57 §	Perussopimuksen muuttaminen.....	422
58 §	Kuntayhtymän toimielimet.....	424
1	Kuntayhtymän organisaatiomallit.....	424
2	Yhtymän muut toimielimet (2 mom.).....	425

3	Poliittisen suhteellisuuden huomioon ottaminen (3 mom.)	426
3.1	Säätelyn kehitys	426
3.2	Kokoonpanon sovittaminen kuntalain mukaan	427
59 §	Yhtymävaltuusto	431
1	Valtuustoa koskevien säännösten soveltaminen (1 mom.)	431
2	Yhtymävaltuuston valinta (2 mom.)	431
60 §	Yhtymäkokous	433
1	Yhtymäkokousta koskevat säännökset	434
2	Yhtymäkokouksen pitäminen ja kunnan yhtymäkokousedustajat (1–2 mom.)	434
3	Yhtymäkokouksen tehtävät (3 mom.)	435
61 §	Yhden toimielimen kuntayhtymä	436
1	Yhden toimielimen kuntayhtymän ominaispiirteet	437
2	Päätöksenteko	438
62 §	Kuntayhtymästä eroaminen	439
63 §	Sopimuksesta aiheutuvan erimielisyyden ratkaiseminen	440
64 §	Kuntaa koskevien säännösten soveltaminen kuntayhtymässä	441
1	Säännösten soveltaminen kuntayhtymässä (1 mom.)	441
1 luku.	Yleiset säännökset	441
2 luku.	Kunnan tehtävät ja järjestämisvastuu	442
3 luku.	Valtion ja kunnan suhde	442
4 luku.	Valtuusto	442
5 luku.	Kunnan asukkaiden osallistumisoikeus ..	443
6 luku.	Kunnan toimielimet	443
7 luku.	Kunnan johtaminen ja kunnanhallitus ...	444
9 luku.	Kunnallinen liikelaitos	444
10 luku.	Luottamushenkilöt	444
11 luku.	Henkilöstö	445
12 luku.	Päätöksenteko- ja hallintomenettely	445
13 luku.	Kunnan talous	445

	14 luku. Hallinnon ja talouden tarkastus	445
	15 luku. Kunnan toiminta markkinoilla	446
	16 luku. Oikaisuvaatimus ja kunnallisvalitus	446
2	Kuntayhtymän johtajan irtisanominen (4 mom.).....	446
3	Johtajasopimus (5 mom.)	447
9 luku. Kunnallinen liikelaitos		449
65 §	Kunnallinen liikelaitos ja sen tehtävät	449
1	Liikelaitosta koskevan sääntelyn kehitys	450
2	Kilpailuneutraliteetti ja kunnalliset liikelaitokset.....	451
3.	Kunnallisen liikelaitoksen tehtävät ja perustaminen	452
3.1	Mitä tehtäviä liikelaitos voi hoitaa? (1 mom.).....	452
3.2	Liikelaitoksen perustaminen	453
3.3	Liikelaitoksen nimi ja lain käsitteet (2 ja 3 mom.)	453
3.4	Liikelaitoksen tehtävät ja liikelaitoskuntayhtymää koskeva sääntely (4 mom.)	454
66 §	Liikelaitoskuntayhtymän yhtymäkokous.....	455
1	Liikelaitoskuntayhtymän päätösvallan käyttäminen yhtymäkokouksessa (1 mom.)	456
2	Yhtymäkokouksen tehtävät (2 mom.).....	456
67 §	Johtokunta.....	457
1	Kunnallisen liikelaitoksen johtokunnan asema (1 ja 2 mom.)	457
2	Johtokunnan tehtävät (3 ja 4 mom.)	459
3	Liikelaitoskuntayhtymän johtokunnan asema ja toimivalta (5 mom.)	460
4	Poliittisen suhteellisuuden huomioon ottaminen kuntayhtymän liikelaitoksen johtokunnan kokoonpanossa (6 mom.).....	461
68 §	Johtaja	462
1	Liikelaitoksen johtajan asema (1 mom.)	462
2	Liikelaitoksen johtajan tehtävät (1–2 mom.)	462

IV OSA Luottamushenkilöt ja henkilöstö..... 465

10 luku. Luottamushenkilöt	467
69 § Kunnan luottamushenkilöt	467
1 Luottamustoimen tunnusmerkit.....	467
2 Ketkä ovat kunnan luottamushenkilöitä? (1 mom.).....	469
3 Ketkä eivät ole kunnan luottamushenkilöitä?	470
3.1 Tilintarkastajat	470
3.2 Kunnan viranhaltijat ja työntekijät.....	470
3.3 Vaikuttamistoimielinten jäsenet ja varajäsenet	471
3.4 Kunnan edustajat yksityisoikeudellisissa yhteisöissä	471
4 Valtion toimielimeen valitut henkilöt (3 mom.)..	472
5 Luottamushenkilön käyttäytymissäännöt (2 mom.).....	472
70 § Suostumus luottamustoimeen ja ero luottamustoimesta	473
1 Suostumus luottamustoimeen (1 mom.)	473
2 Valtuustoehdokkaan kirjallinen suostumus (1 mom.).....	474
3 Selvitys vaalikelpoisuuden arviointiin (2 mom.)	474
4 Luottamustoimesta eroaminen (3 mom.)	474
71 § Yleinen vaalikelpoisuus	476
1 Vaalikelpoisuuteen liittyvät käsitteet.....	476
2 Yleinen vaalikelpoisuus (1 mom.)	476
72 § Vaalikelpoisuus valtuustoon	477
1 Vaalikelpoisuuden rajoittamisen periaatteet	477
2 Valtion virkamiehet (1 mom. 1 kohta)	478
3 Kunnan palveluksessa olevat henkilöt (1 mom. 2 kohta).....	481
3.1 Säännöksen periaatteet ja käytetyt käsitteet	481
3.2 Johtava tehtävä	483
3.3 Johtavaan tehtävään rinnastettava vastuullinen tehtävä.....	484

	4	Kunnallisen yhteisön ja säätön palveluksessa olevat (1 mom. 3 kohta).....	493
	5	Kuntayhtymän palveluksessa olevat (1 mom. 4 kohta).....	498
	6	Vastuukunnan palveluksessa olevan henkilöstön vaalikelpoisuus.....	500
	7	Vaalikelpoisuuden esteen poistuminen (2 mom.).....	500
73 §		Vaalikelpoisuus kunnanhallitukseen.....	501
	1	Erot vuoden 1995 kuntalakiin.....	502
	2	Kunnanhallitukseen vaalikelpoisen on oltava vaalikelpoinen valtuustoon (1 mom.).....	503
	3	Kunnanhallituksen alaiset viranhaltijat ja työntekijät (1 mom. 1 kohta).....	503
	4	Kunnanhallituksen tehtäväalueella toimivan konserniyhteisön henkilöstö (1 mom. 2 kohta) ..	504
	5	Lautakuntien esittelijät ja valmistelijat (1 mom. 3 kohta).....	505
	6	Liikkeyritysten johtohenkilöt (1 mom. 4 kohta)...	506
	6.1	Liikkeyritystä koskevat vaatimukset	507
	6.2	Liikkeyrityksen johtohenkilöitä koskevat vaatimukset	510
	7	Henkilöstön edunvalvonnasta vastaavat henkilöt (2 mom.).....	511
	8	Kunnan tai kuntakonsernin palveluksessa olevien enimmäismäärä (3 mom.).....	512
	9	Kunnan konserniyhteisön hallituksen jäsenet (4 mom.).....	513
74 §		Vaalikelpoisuus muihin toimielimiin.....	513
	1	Sääntelyn pääsisältö	514
	2	Lautakunnan ja valiokunnan alaiset kunnan viranhaltijat ja työntekijät (1 mom. 1 kohta)	514
	3	Kuntakonsernin palveluksessa olevat henkilöt (1 mom. 2 kohta).....	515
	4	Liikkeyritysten johtohenkilöt (1 mom. 3 kohta) ..	515
	5	Henkilöstöasioita käsittelevät toimielimet (2 mom.).....	517

	6 Johtokunnat ja toimikunnat (3 mom.).....	517
75 §	Vaalikelpoisuus tarkastuslautakuntaan.....	518
	1 Vaalikelpoisuus tarkastuslautakuntaan	518
	2 Kunnanhallituksen jäsenet, kunnan johto ja heidän läheisensä (1–3 kohdat).....	518
	3 Kunnan tai kuntakonsernin palveluksessa olevat henkilöt (4 kohta)	519
	4 Henkilön on oltava vaalikelpoinen kunnanhallitukseen (5 kohta)	519
76 §	Vaalikelpoisuus kuntayhtymän toimielimiin	520
	1 Valtion virkamiehet ja kuntayhtymän henkilöstö (1 mom.).....	520
	2 Liiketoimintaa harjoittavan yhteisön johtohenkilöt (2 mom.).....	521
	3 Johtokunnat ja toimikunnat (3 mom.).....	521
77 §	Vaalikelpoisuus kuntien yhteiseen toimielimeen....	521
78 §	Vaalikelpoisuuden menettäminen	522
	1 Vaalikelpoisuuden menettämisen vaikutukset (1 mom.).....	522
	2 Väliaikaisen palvelussuhteen vaikutus vaalikelpoisuuteen (2 mom.)	523
79 §	Luottamustoimen hoitaminen	524
	1 Luottamushenkilön erottamattomuus ja luottamustoimen jatkuvuus (1 mom.).....	524
	2 Avoimeksi tulleen luottamustoimen täyttäminen (1 mom.).....	525
	3 Luottamustoimen hoitaminen valituksen käsittelyn aikana (2 mom.).....	526
80 §	Päätoimisen ja osa-aikaisen luottamushenkilön asema.....	527
	1 Päätoiminen ja osa-aikainen luottamushenkilö..	527
	2 Suostumus (1 mom.).....	528
	3 Päätoimisen oikeus saada virka- ja työvapaata (2 mom.).....	528
	4 Osa-aikaisen oikeus saada virka- tai työvapaata (3 mom.).....	529

	5	Päätoimisen ja osa-aikaisen luottamushenkilön edut	529
81 §		Luottamushenkilön oikeus saada vapaata työstään luottamustoimen hoitamista varten.....	530
	1	Luottamushenkilön oikeus saada vapaata työstään	530
	2	Osallistuminen toimielimen kokoukseen (1 mom.).....	531
	3	Muiden luottamustoimien hoitaminen (2 mom.).....	532
	4	Luottamushenkilön ilmoitusvelvollisuus ja työnantajan selvitys (3 mom.)	532
82 §		Palkkiot ja korvaukset.....	533
	1	Palkkio- ja korvausperusteista päättäminen.....	533
	2	Palkkiot	534
	3	Ansionmenetyksen ja kustannusten korvaaminen	535
	4	Palkkioita ja korvauksia koskeva päätös	536
	5	Luottamushenkilöiden eläketurva	537
	6	Luottamushenkilömaksut (3 mom.)	537
83 §		Tietojensaantioikeus	538
	1	Luottamushenkilön oikeus saada tietoja (1 mom.).....	538
	2	Kunnan tytäryhteisöjen tiedot (2 mom.).....	540
84 §		Sidonnaisuuksien ilmoittaminen.....	541
	1	Sidonnaisuuksien ilmoittamisen tausta	542
	2	Mistä sidonnaisuuksista on ilmoitettava (1 mom.).....	543
	3	Ilmoitusvelvolliset (2 mom.).....	544
	4	Ilmoituksen tekeminen (2–3 mom.)	545
	5	Sidonnaisuusrekisteri (4 mom.)	545
85 §		Virheellinen menettely luottamustoimessa	546
	1	Sääntelyn muutokset.....	546
	2	Virkavastuu (1 mom.).....	547
	3	Virkarikos tai muu velvollisuuksien vastainen menettely (2 mom.)	547

4	Pidättäminen luottamustoimesta tutkimuksen tai oikeudenkäynnin ajaksi (3 mom.).....	548
5	Velvollisuus luottamustoimesta pidättämiseen (4 mom.).....	549
6	Tieto esitutinnan aloittamisesta (5 mom.).....	550
7	Viraltapano luottamustoimesta.....	551
8	Korvausvelvollisuus	552
86 §	Rikollinen menettely luottamustoimen ulkopuolella.....	553
1	Luottamushenkilön asettaminen syytteeseen ja toimesta pidättäminen (1 mom.)	553
2	Luottamushenkilön erottaminen (2 mom.).....	553
11 luku. Henkilöstö		555
87 §	Kunnan henkilöstö	555
1	Kunnan henkilöstö ja palvelussuhdelajit	555
2	Virkasuhde ja työsuhde (1 mom.)	556
3	Kuntalaki ja viranhaltijalaki	558
4	Eriyissäännökset	559
5	Virkaehtosopimus	559
6	Hallintosääntö	561
7	Julkista valtaa käytetään virkasuhteessa (2 mom.)	561
7.1	Sääntelyn tausta	561
7.2	Päätäminen toisen edusta, oikeudesta ja velvollisuudesta	562
7.3	Delegoidun toimivallan käyttö.....	563
7.4	Esittelytehtävät.....	563
7.5	Tietyt valmistelutehtävät.....	563
7.6	Ei julkisen vallan käyttöä	563
8	Virkasuhde virkaa perustamatta (2 mom.).....	564
88 §	Viran perustaminen ja lakkauttaminen	564
1	Viran perustamisesta päättäminen.....	565
2	Perustamispäätöksen sisältö	566
3	Toistaiseksi ja määräajaksi otettu viranhaltija	567
4	Virkasuhteeseen ottaminen.....	568
5	Hakumenettely	569

6	Kelpoisuus.....	572
7	Virkavaali	574
8	Virkavaalin perustelut.....	576
9	Työnantajan velvollisuudet.....	582
	9.1 Yleisvelvoite ja syrjäntäkielto	582
	9.2 Työyhteisön kehittäminen, työturvallisuus ja yksityisyyden suoja.....	583
10	Yhteistoimintalaki.....	584
11	Viranhaltijan yleiset oikeudet ja velvollisuudet ..	585
	11.1 Virantoimitusvelvollisuus	585
	11.2 Sivutoimi ja kilpaileva toiminta.....	586
	11.3 Viranhaltijan muut velvollisuudet	588
	11.4 Virkavelvollisuudet ja viranhaltijan perusoikeudet.....	588
12	Virkavastuu.....	590
13	Virkasuhteessa tapahtuvat muutokset	590
	13.1 Osa-aikaisuus	590
	13.2 Virantoimitusvelvollisuuden muuttaminen	591
	13.3 Viranhaltijan siirtäminen toiseen virkasuhteeseen	592
	13.4 Liikkeen luovutus.....	593
14	Virkasuhteen päättymisen.....	594
15	Virantoimituksesta pidättäminen	598
	15.1 Virantoimituksesta pidättämisen perusteet	598
	15.2 Menettely virantoimituksesta pidätettäessä	599
	15.3 Virantoimituksesta pidättämisen uudelleenarviointi	602
89 §	Virkasuhteen muuttaminen työsuhteeksi	603
	1 Menettely muutettaessa virkasuhde työsuhteeksi	603
	2 Työsopimussuhteessa olevan asema	604

V OSA Hallinto	607
12 luku. Päätöksenteko- ja hallintomenettely	609
90 § Hallintosääntö	609
1 Hallintosääntö kunnan ohjausvälineenä	610
2 Hallintosäännön sisältö.....	611
3 Hallinnon ja toiminnan järjestäminen (1 mom. 1 kohta).....	612
4 Hallinto- ja päätöksentekomenettely (1 mom. 2 kohta)	613
5 Valtuuston toiminta (1 mom. 3 kohta).....	622
6 Kaksikielisyyden huomioon ottaminen (2 mom.).....	626
91 § Toimivallan siirtäminen	627
1 Toimivaltarajat kunnallishallinnossa.....	628
2 Toimivaltaa siirretään hallintosäännöllä.....	628
3 Kenelle toimivaltaa voidaan siirtää?	629
4 Toimivallan edelleen siirtäminen (2 mom.)	630
5 Toimivallan siirtämisen rajoitukset.....	632
6 Hallinnollisen pakon käyttäminen (3 mom.).....	632
92 § Asian ottaminen ylemmän toimielimen käsiteltäväksi	633
1 Aiemmat säännökset.....	634
2 Asian ottaminen kunnanhallituksen käsiteltäväksi (1 mom.)	635
3 Asian ottaminen lautakunnan käsiteltäväksi (2 mom.).....	637
4 Asian ottaminen liikelaitoksen johtokunnan käsiteltäväksi (3 mom.)	637
5 Otto-oikeuden rajoitukset.....	638
5.1 Kuntalain nojalla viranomaisen toimivaltaan siirretyt asiat (1 mom.).....	638
5.2 Lupa-, ilmoitus-, valvonta- tai toimitusmenettelyä koskevat asiat (5 mom. 1 kohta)	639
5.3 Opetustoimen, terveydenhuollon ja sosiaalitoimen asiat (5 mom. 2 kohta).....	640

	5.4 Kuntien yhteiselle toimielimelle siirretyt asiat (5 mom. 3 kohta).....	641
	6 Menettely.....	641
93 §	Valtuustoasioiden valmistelu	645
	1 Valtuuston kokouksia ja päätöksiä koskevat säännökset	645
	2 Valmistelupakko ja valmistelun keskittäminen..	645
	3 Poikkeukset valmistelupakosta	646
	4 Tilapäinen valiokunta ja tarkastuslautakunta valmistelijana	646
	5 Valmistelu ja valmisteluvirheet	647
94 §	Valtuuston kokoontuminen	648
	1 Valtuuston kokousta koskevat säännökset	648
	2 Valtuuston kokoontuminen (1 ja 2 mom.)	649
	3 Kokouspaikka	649
	4 Kokouskutsu (3 ja 4 mom.).....	650
	5 Sähköinen kokouskutsu (4 mom.)	652
95 §	Valtuustossa käsiteltävät asiat	653
	1 Valmisteltu ja kokouskutsussa mainittu asia voidaan käsitellä (1 mom.)	653
	2 Kiireellinen asia (2 mom.).....	653
	3 Valmistelematon asia (2 mom.)	654
96 §	Valtuuston päätösten laillisuuden valvonta.....	655
	1 Laillisuusvalvonnan sisältö.....	655
	2 Kunnanhallituksen toimenpiteet	656
97 §	Esteellisyys.....	658
	1 Esteellisyyden käsite	658
	2 Esteellisyyssääntelyn muutokset	659
	3 Valtuutetun esteellisyyssperusteet (1 mom.)	660
	4 Muun luottamushenkilön, tilintarkastajan ja kunnan henkilöstön esteellisyyssperusteet (2 ja 3 mom.)	669
	4.1 Osallisuusjävi (1 kohta).....	670
	4.2 Edustusjävi (2 kohta)	670
	4.3 Intressijävi (3 kohta)	671
	4.4 Palvelussuhde- ja toimeksiantosuhdejävi (4 kohta)	674

	4.5	Yhteisöjäävi (5 kohta)	675
	4.6	Yleislausekejäävi (7 kohta)	678
	5	Yhteisöjäävin soveltaminen kunnallisessa liikelaitoksessa ja kuntayhtymässä (4 mom.)	686
	6	Esteellisyuden vaikutus (1 ja 2 mom.)	688
	7	Esteellisyuden toteaminen (5 mom. ja hallintolain 29 §)	693
	8	Esteellisyysäännösten tarkoittamat läheiset (hallintolain 28.2–3 §)	694
98 §		Toimielimen päätöksentekotavat	697
	1	Toimielimen päätöksentekotavat (1 mom.)	697
	2	Tietoturvallisuudesta huolehtiminen (2 mom.) ..	697
99 §		Sähköinen kokous	698
100 §		Sähköinen päätöksentekomenettely	699
	1	Sähköinen päätöksentekomenettely	699
	2	Julkinen ja suljettu kokous (1 mom.)	699
	3	Menettely (2 mom.)	700
	4	Pöytäkirjan tarkastaminen (3 mom.)	701
101 §		Kokouksen julkisuus	701
	1	Pääsääntö	701
	2	Valtuuston kokoukset (1–2 mom.)	701
	3	Muiden toimielinten kokoukset (3 mom.)	702
	4	Sähköisen kokouksen julkisuus (4 mom.)	703
102 §		Kokouksen johtaminen ja puheenvuorot	704
	1	Yleistä sääntelystä	704
	2	Kokouksen johtaminen (1 mom.)	704
	3	Puheoikeus (2 mom.)	705
103 §		Päätösvaltaisuus	706
104 §		Äänestys	706
	1	Asian käsittelyvaiheet	707
	2	Esittely	707
	3	Pohjaehdotus	708
	4	Keskustelu	708
	5	Yksimielinen päätös ja äänestys	709
	6	Päätöksen muuttaminen tai peruuttaminen	712

105 §	Vaali	714
1	Vaali on henkilövalinta	715
2	Enemmistövaali (1 mom.)	715
3	Suhteellinen vaali (2 mom.)	716
4	Varajäsenten valinta (3 mom.)	717
5	Vaalimenettely (4 mom.)	718
6	Suljettu vaali sähköisessä kokouksessa (5 mom.)	720
7	Toimielimen kokoonpanoa koskevat vaatimukset	720
8	Luottamushenkilöiden vaali kuntayhtymässä	721
106 §	Eriävä mielipide	723
1	Eriävän mielipiteen ilmoittaminen (1 mom.)	723
2	Vastuusta vapautuminen (2 mom.)	724
3	Esittelijän erityinen vastuu (2 mom.)	724
107 §	Pöytäkirja	725
1	Pöytäkirjan tehtävät	725
2	Toimielimen pöytäkirja (1 mom.)	725
3	Luottamushenkilön ja viranhaltijan pääätöspöytäkirja (2 mom.)	726
4	Pöytäkirjan kieli	727
108 §	Kunnan ilmoitukset	727
1	Ilmoitusten pääkanava yleinen tietoverkko	727
2	Muut ilmoitustavat	728
109 §	Tietojen saatavuus yleisessä tietoverkossa	729

12 a luku. Poikkeuksellisissa hallinnollisissa vaikeuksissa olevaa kuntaa koskeva selvitysmenettely

109 a §	Poikkeuksellisissa hallinnollisissa vaikeuksissa olevaa kuntaa koskeva selvitysmenettely	731
1	Selvitysmenettelyn tarve ja tarkoitus (1 mom.) ..	732
2	Selvityshenkilön tai selvitysryhmän asettamisen edellytykset (2 mom.)	734
3	Selvityshenkilön tai selvitysryhmän ehdotus ja sen käsittely	736
4	Valtiovarainministeriön toimivalta (4 mom.)	736

109 b § Selvityshenkilö ja selvitysryhmän jäsenet	737
109 c § Valtiovarainministeriön tiedonsaantioikeus esitutinnan aloittamisesta	738

VI OSA Talous..... 739

13 luku. Kunnan talous 741

110 § Talousarvio ja -suunnitelma	741
1 Talousarviota ja -suunnitelmaa koskevan sääntelyn kehitys	742
2 Taloussuunnitelma	743
2.1 Taloussuunnittelun lähtökohdat	743
2.2 Taloussuunnitelman oikeudellinen merkitys	744
3. Talousarvio	745
3.1 Talousarviosäännösten ja -käytännön kehitys	745
3.2 Talousarvion tehtävät ja rakenne (2 ja 4 mom.)	745
3.3 Talousarvioperiaatteet	747
3.4 Kunnan talouden tasapainovaatimus ja alijäämän kattamisvelvollisuus (3 mom.)...	751
3.5 Talousarvion sitovuus (5 mom.)	753
3.6 Käyttösuunnitelma ja sen sitovuus.....	756
3.7 Talousarvion valmistelu, hyväksyminen ja täytäntöönpano	757
3.8 Talousarvion muuttaminen.....	758
4 Rahastot.....	759
5 Lahjana tai testamentilla saatu omaisuus	759
6 Kuntayhtymän alijäämän kattamisvelvollisuus (6 mom.).....	762
111 § Veroja koskevat päätökset.....	762
1 Verot.....	762
2 Kunnalliset maksut	764
2.1 Julkisoikeudellinen maksu ja yksityisoikeudellinen maksu	764
2.2 Milloin maksu on julkisoikeudellinen?	765

2.3	Julkisoikeudellisten ja yksityisoikeudellisten maksujen erot.....	766
2.4	Maksujen määräämisen periaatteet	767
2.5	Vapautus kunnallisen maksun suorittamisesta tai maksun lykkäys.....	770
112 §	Kirjanpito	771
1	Kirjanpitolain soveltaminen kunnassa.....	771
2	Kirjanpidon säädöspohja ja Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston ohjeet ja lausunnot	772
113 §	Tilinpäätös	773
1	Tilinpäätöksen laatimis- ja käsittelyaikataulu (1 mom.).....	774
2	Tilinpäätöksen sisältö (2 mom.)	775
3	Oikea ja riittävä kuva (3 mom.)	776
4	Tilinpäätöksen allekirjoittaminen (4 mom.).....	778
5	Tilinpäätöksen julkisuus	779
6	Tilinpäätösasiakirjojen säilyttäminen ja arkistointi	779
114 §	Konsernitilinpäätös	780
1	Konsernitaseesta konsernitilinpäätökseen.....	780
2	Konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuus (1 mom.).....	781
3	Konsernitilinpäätöksen sisältö (2 mom.)	781
4	Kuntayhtymän tilinpäätöksen yhdisteleminen tilinpäätökseen (3 mom.)	782
115 §	Toimintakertomus	782
1	Aiemmat säännökset ja ohjeet	783
2	Toimintakertomuksen sisältö (1 mom.)	783
3	Talouden tasapainotus ja toimenpideohjelman riittävyys (2 mom.).....	785
4	Tilikauden tuloksen käsittely (3 mom.)	786
116 §	Tytäryhteisön ja kuntayhtymän tiedonantovelvollisuus.....	786
117 §	Kuntayhtymän rahoitus	787
1	Jäsenkuntien vastuu.....	787
2	Perussopimuksen määräykset	788

2.1	Määräysten perusteet.....	788
2.2	Jäsenkuntien osuudet kuntayhtymän varoihin ja vastuu sen veloista	788
2.3	Korvaus eroavalle kunnalle	788
2.4	Käyttökustannusten ja investointikustannusten rahoitus.....	790
2.5	Viivästyskorko.....	791
118 §	Erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan arviointimenettely	791
1	Kunnan talousvaikeudet ja lainsäädäntö.....	793
2	Talousvaikeuksissa olevan kunnan arviointimenettely	794
2.1	Säätelyn tausta	794
2.2	Arviointivelvoite (1 mom.)	794
2.3	Alijäämää ei ole määräajassa katettu (2 mom.).....	795
2.4	Tunnuslukujen raja-arvot (3–4 mom.)	796
2.5	Arviointimenettely (5–6 mom.)	797
119 §	Arviointimenettely kuntayhtymässä	798
1	Arviointimenettelyn edellytykset, selvityshenkilö ja sopimusehdotus (1 mom.)	798
2	Sopimusehdotuksen käsittely (2 mom.)	799
120 §	Kunnallisen liikelaitoksen talous	800
1	Poikkeukset kunnan taloutta koskevista säännöksistä (1 mom.)	801
2	Liikelaitos kunnan talousarviossa (2 mom.)	802
14 luku.	Hallinnon ja talouden tarkastus.....	805
	Kunnan valvontajärjestelmä	805
121 §	Tarkastuslautakunta	807
1	Tarkastuslautakunnan toimikausi ja kokoontulo (1 mom.)	808
2	Tarkastuslautakunnan tehtävät (1–3 mom.)	810
2.1	Tarkastuksen ja arvioinnin järjestäminen (1 mom.).....	810
2.2	Tarkastusasioiden valmistelu (2 mom. 1 ja 6 kohdat sekä 3 mom.).....	810

2.3	Tavoitteiden toteutumisen arviointi (2 mom. 2 kohta)	812
2.4	Talouden tasapainotuksen toteutumisen arviointi (2 mom. 3 kohta).....	814
2.5	Kuntakonsernin hallinnon ja talouden tarkastuksen yhteensovittaminen (2 mom. 4 kohta)	815
2.6	Sidonnaisuusilmoitukset (2 mom. 5 kohta)	815
3	Arvioinnin eteneminen ja toteuttaminen (4 ja 5 mom.)	816
122 §	Tilintarkastus.....	817
1	Ammattitilintarkastuksen historia.....	817
2	Tilintarkastuslaki	819
3	Tilintarkastajan ammattipätevyys (1 mom.)	820
4	Tilintarkastusyhteisön toimikausi (1 ja 3 mom.)	820
5	Tilintarkastajan virkavastuu (1 mom.).....	821
6	Tytäryhteisön tilintarkastus (2 mom.).....	822
7	Tilintarkastajan riippumattomuus ja vaalikelpoisuus (4 ja 5 mom.).....	822
123 §	Tilintarkastajan tehtävät.....	824
1	Tilintarkastuksen aikataulu (1 mom.).....	824
2	Tilintarkastajan tehtävät (1 mom.).....	825
3	Valtuuston ja tarkastuslautakunnan erityiset ohjeet (2 mom.)	828
4	Tilintarkastushavainnot (3 mom.).....	829
124 §	Tarkastuslautakunnan ja tilintarkastajan tietojensaantioikeus.....	830
125 §	Tilintarkastuskertomus ja sen käsittely	832
1	Tilintarkastuskertomuksen sisältö (1 ja 2 mom.)	832
2	Tilivelvollisen käsite (1 mom.).....	833
3	Tarkastuslautakunnan valmistelu (3 mom.).....	835
4	Vastuuvapauden myöntäminen ja vaatimusten esittäminen tilivelvolliselle (3 mom.)	837
4.1	Vastuuvapauspäätös.....	837

4.2	Vaatimukset tilivelvolliselle	838
5	Vastuuvapauden myöntämisen oikeusvaikutukset.....	839
VII OSA Erinäiset säännökset		843
15 luku. Kunnan toiminta markkinoilla.....		845
1	Kuntalain 15 luvun tausta.....	845
2	Kilpailutilanne markkinoilla.....	846
3	Yleistä valtioneuosta.....	849
4	Kunta valtioneuvoston viranomaisena – kansallinen ja EU:n sääntely	851
126 §	Kunnan toiminta kilpailutilanteessa markkinoilla ..	855
1	Yhtiöittämisvelvollisuus-sääntelyn taustaa	856
2	Yhtiöittämisvelvollisuus kilpailutilanteessa markkinoilla (1 mom.).....	858
3	Ei kilpailutilanteessa markkinoilla (2 mom.).....	859
4	Tarjouskilpailuun osallistuminen (3 mom.)	863
127 §	Yhtiöittämisvelvollisuutta koskevat poikkeukset.....	863
128 §	Hinnoittelu kunnan toimiessa kilpailutilanteessa markkinoilla	867
129 §	Lainan taikka takauksen tai muun vakuuden antaminen	868
1	Kunnan toimiala ja takauksenkäytäntö ennen kuntalainia.....	868
2	Lainan, takauksen ja muun vakuuden antamisen rajoitukset.....	871
2.1	Lainan ja vakuuden myöntämisen periaatteet (1 mom.)	871
2.2	Takauksen ja vakuuden myöntämisen rajoitukset (2 mom.).....	871
2.3	Takaus ja vakuus liikunta- ja kulttuuri- ym. toimintaan (3 mom.).....	873
2.4	EU:n valtioneuvoston sääntöjen huomioon ottaminen (4 mom.)	874

130 §	Kunnan omistaman kiinteistön luovutuksen tai vuokrasopimuksen markkinaehtoisuuden määrittely	875
1	Säännöksen tausta	876
2	Kiinteistön luovutuksen ja vuokrasopimuksen markkinaehtoisuuden määrittely	876
3	Tarjouskilpailu	877
4	Puolueeton arvioija	878
5	EU:n valtioneuvoston päätösten huomioon ottaminen	880
131 §	Palveluvelvoite	880
1	Yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvien palvelujen sääntely (SGEI-sääntely)	880
2	Palveluvelvoite ja sen käyttö (1 mom.)	882
3	Julkisen palvelun velvoitteen antaminen (2 mom.).....	884
4	Palveluntuottajan valinta (3 mom.).....	885
132 §	Kilpailulain soveltaminen	886
1	Kilpailuneutraaliteetti: kilpailulain 4a luku ja kuntalain 15 luku.....	886
2	Kilpailu- ja kuluttajaviraston toimivalta.....	888
3	Kilpailu- ja kuluttajaviraston toimivallan rajat ..	891
16 luku. Oikaisuvaatimus ja kunnallisvalitus	893
133 §	Luvun säännösten soveltaminen.....	894
1	Kunnallishallinnon muutoksenhakujärjestelmä.....	894
1.1	Ennalta vaikuttavat ja jälkikäteiset oikeussuojakeinot	894
1.2	Jälkikäteiset oikeussuojakeinot kunnallishallinnossa.....	895
2	Kunnallisvalituksen suhde muihin oikeussuojakeinoihin	896
2.1	Hallintovalitus	896
2.2	Yksityisoikeudellinen riita ja hallintoriita ..	898
2.3	Virka- tai työehtosopimuksen tulkintaerimielisyys.....	901

	2.4	Kilpailuasiat ja hankinnat.....	903
	2.5	Ylimääräiset muutoksenhakukeinot	905
	2.6	Hallintokantelu.....	905
	2.7	Muussa laissa oleva viittaus kunnallisvalitukseen.....	906
	3	Muutoksenhakuun annettava päätös.....	907
134 §		Oikaisuvaatimus	908
	1	Oikaisuvaatimus muutoksenhakukeinoksi vuoden 1995 kuntalaissa	909
	2	Oikaisuvaatimuksen perusteet.....	910
	3	Oikaisuvaatimustiet.....	910
	4	Oikaisuvaatimuksen vireillepano.....	911
	5	Oikaisuvaatimuksen käsittely.....	912
	6	Kunnanhallituksen erityisasema (3 mom.).....	914
	7	Suhde itseoikaisuun ja erityislaeissa säädettyyn menettelyyn	914
135 §		Kunnallisvalitus	915
	1	Kunnallisvalituksen yleispiirteet.....	915
	2	Mistä päätöksistä voi tehdä kunnallisvalituksen? (1 mom.)	918
	3	Valitusperusteet (2 ja 3 mom.)	920
	3.1	Virheellisessä järjestyksessä syntynyt pätös (2 mom. 1 kohta).....	921
	3.2	Toimivallan ylitys (2 mom. 2 kohta)	923
	3.3	Muu lainvastaisuus (2 mom. 3 kohta).....	924
136 §		Oikaisuvaatimus- ja valituskelpoisuus	928
	1	Oikaisuvaatimus- ja valituskelpoisuus.....	928
	2	Esitys toiselle viranomaiselle.....	928
	3	Asian erilliset valmistelutoimet.....	930
	4	Periaatepäätökset	933
	5	Kunnalliset normipäätökset	938
	6	Viranomaisen määräys (virkakäskey)	938
	7	Työnjohdolliset päätökset.....	939
	8	Täytäntöönpanotoimet	943
137 §		Oikaisuvaatimus- ja valitusoikeus.....	944
	1	Kunnan jäsenen oikaisuvaatimus- ja valitusoikeus (1 mom.).....	944

2	Asianosaisen oikaisuvaatimus- ja valitusoikeus (1 mom.).....	946
3	Kunnan viranomaisen valitusoikeus	950
4	Oikaisuvaatimus- ja valitusoikeus kuntien yhteistoiminnassa (2 mom.)	953
5	Valitus oikaisuvaatimuksen johdosta annetusta päätöksestä (3 mom.).....	953
138 §	Oikaisuvaatimus- ja valitus aika	954
139 §	Päätöksen tiedoksi anto asianosaiselle.....	956
1	Yleisesti tiedoksiannosta ja muutoksenhakuajan alkamisesta.....	956
2	Kuntalain mukainen tiedoksi anto asianosaiselle (1 mom.).....	959
3	Tavallinen tiedoksi anto	960
4	Sähköinen tiedoksi anto.....	960
5	Tiedoksi anto asianosaiselle hallintovalitusasioissa.....	961
140 §	Päätöksen tiedoksi anto kunnan jäsenelle.....	963
1	Aiempi sääntely	963
2	Nähtävänä pitäminen yleisessä tietoverkossa (1 ja 2 mom.)	964
3	Tiedoksisaanti (3 mom.)	966
141 §	Oikaisuvaatimusohjeet ja valitusosoitus	967
142 §	Jatkovalitus	970
1	Jatkovalitus hallinto-oikeuden päätöksestä.....	970
2	Hallinto-oikeuden päätöksestä ilmoittaminen...	971
3	Valitusoikeus jatkovalituksessa	973
143 §	Päätöksen täytäntöönpanokelpoisuus.....	974
1	Päätöksen täytäntöönpano ja täytäntöönpanokelpoisuus.....	974
2	Oikaisuvaatimuksen tai valituksen käyminen hyödyttömäksi	976
3	Täytäntöönpanokiello.....	976
4	Kumotun päätöksen täytäntöönpano.....	978

144 § Muut säännökset oikaisuvaatimuksesta ja kunnallisvalituksesta	979
1 Oikaisuvaatimusta täydentävät säännökset	980
2 Kunnallisvalitusta täydentävät säännökset	981
17 luku. Voimaantulo	985
Kirjallisuus	987
Oikeustapaushakemisto	991
Asiahakemisto	1001